

Кулик О. В.,

студентка II курсу магістратури, гр. ЗМСРп-191

Науковий керівник – Герасименко О. В., канд. іст. наук, доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Гендерна ідентичність визначає соціально-психологічний статус особистості, формування якого знаходиться під впливом різних соціокультурних факторів. Її слід розглядати як аспект гендерної свідомості (О. Васютинський, В. Гафізова), яка має внутрішню динамічну структуру (В. Каган, Т.Говорун, О. Кікінежді), та інтегрує окремі сторони особистості (І. Кон) у єдине ціле без втрати їхньої своєрідності та пов'язана з усвідомленням і переживанням себе як представника певної статі (І. Кльоцина, І. Романова) [1, с.36].

Формується гендерна ідентичність у процесі диференційованої соціалізації, в процесі якої особистість засвоює статево-рольовий досвід, взірці якого пропонує культура, суспільство, в якому вона перебуває.

Важливим чинником гендерної соціалізації у підлітковому віці є група однолітків, завдяки якій молода людина трансформується у культуру суспільства. Саме у міжперсональному просторі однолітків відбувається інтерпретація та засвоєння гендерних уявлень, стереотипів, моделей. Цей новий простір спілкування сприяє формуванню зрілої, чітко визначеної гендерної ідентичності підлітків. Групи однолітків є дуже важливим для них джерелом інформації з питань статі, яке не можуть замінити ні засоби масової інформації, ні батьки. У середовищі однолітків дитина випробовує отримані в сім'ї статево-рольові стереотипи, схеми в самотійному, нерегламентованому дорослими спілкуванні.

У підлітковому віці гендерна ідентичність формується на основі фізичного «Я». Хлопці занепокоєні переважно фізичною силою, величиною м'язів, дівчат же хвилює в першу чергу привабливість обличчя, стрункість, вага тіла тощо. Вони досить прискіпливі до свого зовнішнього вигляду і годинами можуть розглядати себе у дзеркалі, шукаючи невідповідність між власним зображенням та ідеалом, який конструюють засоби масової інформації чи спільнота, група однолітків, що часто спричинює почуття тривоги і невпевненості [2, с.197].

Відбувається процес статевої диференціації між групами юнаків та дівчат. Як відзначає І. Кулагіна, для хлопців характерною є континуально-альтернативна модель поведінки, а для дівчат – континуально-ад'юнктивна. Тому у хлопців спостерігається загострення маскулітності, шляхом заперечення фемінності. Т.Говорун, відстежуючи відмінності у набутті гендерної ідентичності юнаками та дівчатами, дійшла до висновку, що у дівчат цей процес проходить у більш ширшому і водночас, конкретнішому рольовому діапазоні. Дівчина хоче бути, як мама, бабуся, а це означає, що вона повинна виносити, народити, доглядати тощо; бути в майбутньому дружиною – що означає бути господинею, доброю подругою тощо. У юнаків

майбутні статеві ролі (захисник, чоловік, професіонал тощо) є абстрактними, менше наповненими конкретними вміннями, навичками та якостями поведінки, що активізує пошук ідеального «Я», процес самовизначення, прийнятий у гендерній культурі [3, с.44].

Отже, у підлітковому віці завершується перший етап набуття гендерної ідентичності, який характеризується інтеграцією, інтеріоризацією гендерних уявлень, стереотипів, моделей поведінки у структури «Я». Починається новий етап у формуванні психологічної статі. Формуються схеми, що відображають ще достатньо узагальнені, схематичні знання підлітка про фізичне «Я», гендерні ролі, суб'єктивно-оцінкові характеристики гендерної ідентичності, які будуть у подальшому визначати самовиявлення індивіда за маскуліним, фемінним чи андрогінним типом.

Таким чином, формування гендерної ідентичності особистості відбувається у процесі диференційованої соціалізації, в ході якої особистість засвоює норми, вимоги, схеми, моделі статевої поведінки, які існують у соціокультурному просторі, у якому вона живе. Тому процес формування гендерної ідентичності розглядається як соціальний і психологічний процес. Важливим етапом у формуванні гендерної ідентичності є підлітковий вік, коли засвоюються гендерні стереотипи, схеми статевої поведінки, інтеріоризуються гендерні уявлення, схеми, стають структурами «Я», ідентичності, які визначають оцінку себе та інших.

Основними чинниками гендерної соціалізації є: гендерні стереотипи та настанови як система уявлень про маскуліність, фемінність, диференційовані чоловічі та жіночі гендерні дисплеї, відмінні засоби виховання хлопчиків та дівчат, специфічні види праці кожної статі. Цю систему соціокультурних факторів можна розглядати як гендерну культуру суспільства, яка впливає на формування гендерної ідентичності посередництвом сім'ї, сімейного виховання, школи, групи однолітків, спільнот, ЗМІ, зокрема, телебачення, соціальних мереж Інтернет-простору [4, с.44].

Для сучасних підлітків попри збереження впливу сім'ї, він стає дедалі меншим, школа є скоріше антагоністом у сфері гендерної ідентифікації, мережа позашкільних навчальних закладів та офіційних молодіжних організацій в Україні охоплює менше 10% підлітків. Тому на перші місця висуваються такі транслятори гендерної культури як молодіжні спільноти, телебачення та Інтернет-мережі. Вплив цих чинників на становлення гендерної ідентичності підлітків наразі мало вивчений. Тим часом, можна стверджувати, що власне в межах молодіжних спільнот створюються ті гендерні схеми, які й визначають формування гендерної ідентичності. Тому актуальність дослідження проблеми формування гендерної ідентичності сучасних підлітків у контексті впливу молодіжних спільнот на процес гендерної соціалізації є безперечною.

Список використаних джерел

1. Гапова Е., Усманова А. Антология гендерной теории. Минск : ПРОПИЛЕИ, 2000. 399 с.
2. Берн Ш. Гендерная психология. СПб. : Прайм-Еврознак, 2001. 320 с.

3. Гендерная психология. 2-е изд. / под ред. И. С. Клециной. СПб. : Питер, 2009. 496 с. : ил. (Серия «Практикум»).

4. Ожигова Л. Н. Исследование гендерной идентичности и гендерных стереотипов личности. Практикум по гендерной психологии / под ред. И. С. Клециной. СПб. : Питер, 2003. 480 с.

Лещенко О. С.,

студентка II курсу магістратури, гр. ЗМСРп-191

Науковий керівник – Острянюк Т. С., канд. пед. наук

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ВІЙСЬК (СИЛ)

Війна і вирішення завдань забезпечення обороноздатності держави – специфічна сфера людської діяльності, яка вимагає мобілізації і надмірного напруження фізичних та духовних (морально-психологічних) сил суспільства, держави та їх збройних сил. Формування та підтримання відповідного духовного стану суспільства і морально-психологічного стану особового складу військ (сил) як у мирний час, так і в період воєнного протистояння неможливі без наявності у населення країни, його соціальних груп, збройних сил, військових колективів, конкретної особистості духовного (морально-психологічного) потенціалу. Саме тому морально-психологічний фактор у сучасній війні (збройному конфлікті) набуває особливого значення, стає одним із головних для держави та її збройних сил.

Обороноздатність держави – це здатність держави до захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту. Обороздатність держави складається з матеріальних і духовних елементів та є сукупністю економічного, науково-технічного, соціального, морально-психологічного (духовного) та воєнного потенціалів [1, с. 68].

Морально-психологічний (духовний) потенціал визначає здатність нації витримати протягом війни найбільше напруження, труднощі, втрати, навіть поразки, не втративши волі до перемоги – активного прагнення народу та особового складу збройних сил перемогти будь-якою ціною, в готовності заради цього принести будь-які жертви, виявити мужність, стійкість і героїзм. Проте морально-психологічний (духовний) потенціал – це лише можливості, приховані у духовних силах нації, які для втілення у життя необхідно мобілізувати й уміло використовувати, що є одним із головних завдань системи морально-психологічного забезпечення діяльності військ (сил). Оскільки морально-психологічний (духовний) потенціал – це загальні можливості у духовній сфері, то реальна здатність суспільства до збройної боротьби, захисту держави, визначається через ту його частину, яка реалізується у воєнній могутності держави [1, с.71].

Воєнна могутність держави – це сукупність сил та засобів, виділених у певний період державою із воєнного потенціалу, для захисту її інтересів;